

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura we Wrocławiu

LWR-4101-033-01/2014
P/14/084

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Nr i tytuł kontroli	P/14/084 – Zarządzanie własnością intelektualną w szkołach wyższych
Jednostka prowadząca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura we Wrocławiu
Kontrolerzy	Joanna Marczyk, główny specjalista kontroli państwowej., upoważnienie do kontroli nr 89884 z dnia 16 grudnia 2014 r. Grzegorz Fikus, młodszy inspektor kontroli państwowej., upoważnienie do kontroli nr 93961 z dnia 21 stycznia 2015 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2, 3-4)
Jednostka kontrolowana	Politechnika Wroclawska, Wybrzeże Wyspiańskiego 27, 50-370 Wrocław (dalej: „PWr” lub „Uczelnia”)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Prof. dr hab. inż. Tadeusz Więckowski – Rektor Politechniki Wrocławskiej (dowód: akta kontroli str. 5-6)

II. Ocena kontrolowanej działalności¹

Ocena ogólna

Uzasadnienie
oceny ogólnej

Uczelnia prawidłowo chroniła oraz właściwie zarządzała własnością intelektualną, wspomagając własnych naukowców w rozwijaniu wiedzy i poszukiwaniu potencjału przydatnego z punktu widzenia jej komercjalizacji.

Realizując powyższe zadania PWr ustaliła *Regulamin korzystania z własności intelektualnej*, określając w nim uprawnienia i obowiązki zarówno pracodawcy, jak i pracowników do dóbr niematerialnych, a także osób trzecich korzystających z zasobów Uczelni. Udzielono również wsparcia naukowcom m.in. poprzez powołanie Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej, w tym Działu Własności Intelektualnej i Informacji Patentowej, odpowiedzialnego za inicjowanie, wspieranie, organizację, koordynowanie, rejestrowanie i promowanie wyników prac naukowo-badawczych oraz współpracę z sektorem przedsiębiorstw. Podejmowano właściwe działania w celu budowania świadomości znaczenia własności intelektualnej (m.in. poprzez ogólną dostępność *Regulaminu korzystania z własności intelektualnej*, publikacje, spotkania i szkolenia oraz akcje informacyjne). Wprowadzono system motywacji naukowców do ujawniania wytworzonej własności intelektualnej, jak również zabezpieczono środki finansowe na jej ochronę. Prawidłowo identyfikowano wiedzę wymagającą ochrony poprzez odpowiedni system gromadzenia danych o projektach/pomysłach naukowych i posiadanych zasobach własności intelektualnej. Monitorowano badania naukowe pod kątem poszukiwania potencjału komercyjnego (projekty pn. „*System Transferu Technologii*” oraz „*Inkubator Innowacyjności*”), udostępniając wiedzę o możliwościach współpracy z sektorem prywatnym.

Niemniej, w wyniku kontroli stwierdzono nieprawidłowość polegającą na nieokreśleniu w *Regulaminie korzystania z własności intelektualnej* zasad wykorzystywania majątku Uczelni do komercjalizacji wyników badań naukowych oraz świadczenia usług naukowo-badawczych, co było niezgodne z postanowieniami

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

S.P.W.

art. 86c ust. 1 pkt 1) lit. d ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym*² (dalej: *Prawo o szkolnictwie wyższym*). Wskazać przy tym należy, iż nieprawidłowość ta została usunięta w dniu 19 marca 2015 r. poprzez uchwalenie przez Senat PWr nowego *Regulaminu zarządzania własnością intelektualną i Regulaminu korzystania z infrastruktury badawczej w Politechnice Wrocławskiej*.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Wspomaganie naukowców w rozwijaniu wiedzy przydatnej z punktu widzenia komercjalizacji

Opis stanu faktycznego

W badanym okresie na Uczelni obowiązywały następujące dokumenty strategiczne określające kierunki jej rozwoju:

- Plan Rozwoju Politechniki Wrocławskiej, wprowadzony uchwałą Senatu PWr nr 350/25/2005-2008 w dniu 29 listopada 2007 r. (obowiązujący od 29 listopada 2007 r. do 16 listopada 2011 r.). W dokumencie tym nie określono bezpośrednio działań strategicznych w zakresie zarządzania własnością intelektualną, chociaż w wykazie celów strategicznych ujęto „[...] rozwijanie i podtrzymywanie korzystnych dla Uczelni kontaktów z Jej bliższym i dalszym otoczeniem – przemysł, instytucje o zasięgu lokalnym, krajowym, międzynarodowym [...]”. Priorytetami służącymi do realizacji ujętych w ww. dokumencie celów strategicznych były m.in.: intensyfikacja badań naukowych³ oraz zintensyfikowanie współpracy z podmiotami zewnętrznymi⁴;
- Plan Rozwoju Politechniki Wrocławskiej wprowadzony uchwałą Senatu PWr nr 587/40/2008-2012 z 17 listopada 2011 r., od 21 marca 2013 r. wchodzący, wraz z dokumentem pn. „*Cele strategiczne wraz z miernikami*”, w skład Strategii Rozwoju Politechniki Wrocławskiej⁵. W żadnym z ww. dokumentów nie określono bezpośrednio działań strategicznych w zakresie zarządzania własnością intelektualną. W Planie Rozwoju Politechniki Wrocławskiej ujęto m.in. informacje o realizowanych przez tę Uczelnię działaniach dotyczących finansowania badań i rozwoju, ich komercjalizacji oraz transferu technologii⁶. W jednym z punktów ww. dokumentu wskazano na istnienie rozwiązań organizacyjnych chroniących

² t. Dz.U. z 2012 r., poz. 572, przepis ten obowiązywał przed ujednoczeniem ustawy - art. 86c ust. 4.

³ „Badania naukowe, odkrycia i transfer wiedzy są niezbędnymi filarami rozwoju ekonomicznego i wzmocnienia konkurencyjności Politechniki Wrocławskiej w Kraju i na świecie” oraz „zintensyfikowanie komercjalizacji wyników badań naukowych poprzez wzmocnienie działań marketingowych w sferze naukowo-badawczej Uczelni, wspieranie podmiotów wykorzystujących wyniki prace badawczych, integrację środowiska naukowego i przemysłowego”.

⁴ „[...] Politechnika Wroclawska powinna odgrywać wiodącą rolę w transferze wiedzy do podmiotów gospodarczych” poprzez realizację celów cząstkowych m.in.: 1) Rozwijanie współpracy z ważnymi partnerami gospodarczymi, 2) Pozyskanie znaczących podmiotów gospodarczych, jako partnerów strategicznych Politechniki Wrocławskiej, 3) Identyfikacja i stałe monitorowanie głównych potrzeb badawczo – technologicznych oraz obszarów współpracy z otoczeniem na Dolnym Śląsku, w Kraju i za granicą, 4) Zaktywizowanie działalności promocyjnej Uczelni oraz usprawnienie komunikacji z podmiotami zewnętrznymi.

⁵ Przyjęty uchwałą Senatu PWr nr 1277/2012-2016 z dnia 21 marca 2013 r.

⁶ Rozdział pn. „Uwarunkowania” („Zarządzanie badaniami. Sukces publikacyjny UE nie przełożył się na gospodarke. Należy liczyć się z zasadniczą zmianą modelu finansowania badań i rozwoju (partnerstwo publiczno-prawne)”, rozdział pn. „Filary rozwoju” (Sprawność biznesowa. Uczelnia różnicuje źródła pozyskiwania środków na dydaktykę oraz badania i rozwój. W szczególności pozyskuje przychody wnikające z komercjalizacji badań i usług eksperckich. [...]), rozdział pn. „Modele sektorowe. Model badań stosowanych” („Politechnika Wroclawska sprzyja fluktuacji kadry między Uczelnią a firmami innowacyjnymi (model Doliny Krzemowej) w ramach regionalnego systemu innowacyjnego, chroniąc jednocześnie swoje prawa autorskie [...] świadczy usługi związane z transferem technologii i kompetencji technologicznych po cenach konkurencyjnych [...] oferuje usługi doradcze i proceduralne w zakresie pozyskiwania grantów na transfer technologii i komercjalizację wyników badań. [...] prowadzi komercyjne szkolenia w zakresie procedur związanych z organizacją i finansowaniem badań. Zapewnia też dostęp do specjalistycznych konsultacji prawnych i ekonomiczno-finansowych”).

interesy i własność Uczelni⁷. W dokumencie pn. „Cele strategiczne Uczelni – mierniki stanu realizacji celów” nie wskazano celów dotyczących zarządzania własnością intelektualną. Zawarto natomiast cele dotyczące komercjalizacji badań („Zwiększenie poziomu komercjalizacji badań (spółki start up, spin off)” oraz „Zwiększenie przychodów z komercjalizacji badań, jako źródła finansowania badań podstawowych”), ustalając następujące mierniki ich osiągnięcia: liczba patentów (liczba/rok), liczba wdrożeń (liczba/rok), wdrożenie systemu (projekt), liczba spółek i osób prowadzących działalność gospodarczą (liczba/rok), nowe potencjalne projekty (projekt) oraz wartość przychodów z komercjalizacji (zł/rok).

(dowód: akta kontroli str. 7-33, 129-197)

Zgodnie z obowiązującym w okresie od 2 listopada 2009 r. do 31 grudnia 2013 r. regulaminie organizacyjnym Uczelni, jednostkami odpowiedzialnymi za działania mające na celu m.in. inicjowanie, wspieranie, organizację, koordynowanie, rejestrowanie i promowanie wyników prac naukowo-badawczych oraz współpracy z sektorem przedsiębiorstw był Dział Badań Naukowych. Zadania ściśle związane z zarządzaniem własnością intelektualną przypisano natomiast Działowi Własności Intelektualnej i Informacji Patentowej, do którego obowiązków należało: 1) udzielanie informacji i porad z zakresu ochrony własności intelektualnej, 2) opracowywanie dokumentacji związanej ze zgłaszaniem wynalazków, wzorów użytkowych, znaków towarowych i wzorów przemysłowych do urzędów patentowych, 3) zgłaszanie wynalazków, wzorów użytkowych, znaków towarowych i wzorów przemysłowych do ochrony prawnej, 4) reprezentowanie PWr przed urzędami patentowymi, Organami ds. Spraw Spornych, Odwoławczych w sprawach z zakresu własności przemysłowej, 5) prowadzenie obrony spraw zgłoszonych do ochrony prawnej w trakcie ich rozpatrywania przed Urzędem Patentowym RP, 6) prowadzenie spraw związanych z uzyskaniem i utrzymaniem ochrony prawnej w trybie spornym i odwoławczym, 7) negocjowanie, sporządzanie i zawieranie umów z zakresu ochrony własności przemysłowej dotyczących komercjalizacji chronionych prawami wyłącznymi wyników badań, 8) gromadzenie, udostępnianie i upowszechnianie literatury patentowej dla potrzeb pracowników naukowych i studentów oraz innych użytkowników zainteresowanych informacją patentową, 9) wspomaganie prac naukowo-badawczych poprzez udzielanie informacji w zakresie korzystania z literatury patentowej i z patentowych baz danych dostępnych w internecie.

Wskazane jednostki organizacyjne bezpośrednio podlegały Prorektorowi ds. Badań Naukowych i Współpracy z Gospodarką.

Od 1 stycznia 2014 r. realizację powyższych zadań powierzono Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej powstałe w miejsce Działu Badań Naukowych. W skład Centrum wchodziły m.in. Ośrodek Współpracy Nauki z Gospodarką (w tym Działy Transferu Wiedzy i Informacji oraz Własności Intelektualnej i Informacji Patentowej), a także Punkt Kontaktowy ds. Transferu Technologii.

(dowód: akta kontroli str. 34-128)

Zasady zarządzania własnością intelektualną w badanym okresie ustalono w *Regulaminie korzystania z własności intelektualnej* pozytywnie zaopiniowanym przez Senat PWr (uchwałą nr 464/32/2005-2008 z dnia 19 czerwca 2008 r.) i wprowadzonym w życie z dniem 7 lipca 2008 r. Jego przedmiotem były utwory,

⁷ Rozdział pn. „Modele sektorowe. Model instytucjonalny” („Sektor komercyjny ma strukturę adekwatną do aktualnych rozwiązań rynkowych (spółki celowe). Obowiązują kryteria konkurencyjności i zarządzanie według reguł prawa handlowego. Przemysłane rozwiązania organizacyjne umożliwiają sprawne reakcje na bodźce rynkowe, chroniąc zarazem interesy i własność Uczelni”).

przedmioty własności przemysłowej (w tym bazy danych), tj. prawa osobiste twórców określone w oparciu o art. 23, 24 i 448 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. *Kodeks cywilny* (dalej: kc)⁸, jak i dobra stanowiące tajemnicę (know-how) oraz inne wyniki twórczości (przedmioty praw pokrewnych i twory inne niż naukowe). W powyższym Regulaminie:

- podano katalog wszystkich aktów prawnych, których zakres obowiązywania wywierał istotny wpływ na kwestie określone w tym dokumencie,
- znalazły odzwierciedlenie zapisy: (a) ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o *prawie autorskim i prawach pokrewnych* (dalej: „ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych”) ⁹ (art. 12 ust. 1, art. 14 ust. 1 i 2), (b) ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. *Prawo własności przemysłowej* (dalej: ustawa *Prawo własności przemysłowej*)¹⁰ (art. 11 ust. 3 i art. 200),
- zastrzeżono możliwość nieodpłatnego wewnętrznego wykorzystania własności intelektualnej w celach badawczych i dydaktycznych,
- określono zasady ustalania uprawnień do własności intelektualnej powstałej we współpracy Uczelni z innymi podmiotami (prowadzenia prac badawczych prowadzonych na Uczelni przez osoby niezwiązane stosunkiem pracy bądź prowadzenia prac zleconych),
- zawarto zobowiązanie pracowników Uczelni do zachowania, w trakcie trwania stosunku pracy i po jego ustaniu¹¹, poufności co do wyników pracy intelektualnej (w tym własności przemysłowej),
- zobowiązano pracowników Uczelni do zgłaszania pracodawcy wyników twórczości pracowniczej, określając procedury obowiązujące przy ich zgłaszaniu,
- ustalono prawa Uczelni do wyników pracy twórczej innego kręgu podmiotów tj. studentów i doktorantów),
- przewidziano możliwość umieszczenia utworów w otwartym dostępie w zależności od decyzji twórcy,
- zawarto postanowienia dotyczące prawa do pierwszeństwa publikacji utworu zgodnie z art. 14 ustawy o *prawie autorskim i prawach pokrewnych*,
- jednoznacznie określono podział korzyści finansowych uzyskanych z praw przysługujących Uczelni do dóbr intelektualnych pomiędzy Uczelnią a pracownika (w wysokości nie mniejszej niż 50% dla twórcy), przy czym zawarto również klauzulę o możliwości zawarcia umowy na zasadach odbiegających od ww. ustaleń,
- zawarto zasady korzystania z afiliowania prezentowanych wyników badań przez pracowników Uczelni z wykorzystaniem logotypów (znaków) Uczelni,
- w sposób ogólny rozwiązano kwestię współautorstwa promotora rozwiązań zawartych w pracy dyplomowej studenta lub pracy doktorskiej (§ 11 pkt 6 – „*Dobro intelektualne uzyskane przez nauczyciela akademickiego w związku z prowadzeniem czynności promotora pracy magisterskiej lub doktorskiej stanowi wynik pracowniczy*”).

(dowód: akta kontroli str. 198-208, 209-219, 459-475, 480-481, 497-518, 587)

Z wyjaśnień¹² 10 pracowników naukowych PWr, którzy w badanym okresie zgłosili do ochrony największą liczbę rozwiązań (łącznie 164) wynika, że:

⁸ Dz.U. z 2014 r., poz. 121).

⁹ Dz.U. z 2006 r., Nr 90, poz. 631.

¹⁰ Dz.U. z 2013 r., poz. 1410.

¹¹ W przypadku konieczności utrzymania wyników badań w tajemnicy przez okres dłuższy niż 6 m-cy od dnia ich zgłoszenia wprowadzono wymóg zawarcia z twórcą stosownej umowy.

¹² Wyjaśnień ustnych pozyskanych na podstawie art. 40 ustawy o NIK.

1. funkcjonująca na PWr procedura korzystania z własności intelektualnej była przejrzysta (10 osób),
2. w większości przypadków, nie wystąpiły żadne problemy podczas zgłaszania własności intelektualnej i następujących po tym procedur (osiem osób), a występujące, nieliczne problemy były efektem nieprawidłowej pracy pracowników przyjmujących te zgłoszenia¹³ (dwie osoby),
3. istniejąca w badanym okresie procedura (Regulamin) zgłaszania do ochrony własności intelektualnej powinna być udoskonalona o zapisy dotyczące:
 - a) wynalazków/odkryć dokonywanych przez pracowników PWr poza pracą¹⁴ oraz
 - b) oceny przydatności wartości intelektualnej (dwie osoby). Ponadto, wyjaśniający wnioskowali o zmiany organizacyjne związane ze zgłaszaniem własności intelektualnej do ochrony (trzy osoby), w tym a) konieczność szkoleń osób przyjmujących/rejestrujących zgłoszenia, b) wprowadzenie obowiązku informowania zgłaszającego własność intelektualną o jej rejestracji oraz
 - c) zwiększenie liczby zatrudnionych rzeczników patentowych.

Ponadto, siedmiu wyjaśniających udzieliło dodatkowych wyjaśnień, z których wynikało, że:

1. wszystkie ich zgłoszenia zostały przekazane do Urzędu Patentowego RP,
2. w przypadku czterech osób nie wystąpiła sytuacja, aby PWr zrezygnowała z opłacania ochrony patentowej w dalszych latach, natomiast trzy osoby podały, że rezygnacja PWr z dalszej ochrony zawsze była konsultowana z twórcą,
3. w żadnym przypadku nikt (ani twórca ani inny podmiot) nie wykorzystał rozwiązania, z którego ochrony w dalszych latach zrezygnowała PWr.

(dowód: akta kontroli str. 432-458)

W dniu 19 marca 2015 r. Senat PWr uchwalił nowy *Regulamin zarządzania własnością intelektualną* jak również *Regulamin korzystania z infrastruktury badawczej w Politechnice Wrocławskiej*. W *Regulaminie zarządzania własnością intelektualną* zawarto m.in. zapisy dotyczące:

1. zespołu zajmującego się kwestiami sporów, w tym co do związku twórczości z obowiązkami pracowniczymi (§ 5 ust. 1d i 1f),
2. procedur podejmowania decyzji o: (a) rozpoczęciu proces komercjalizacji (§ 8 ust. 2 oraz § 8 ust. 8) a także (b) dokonaniu konkretnej transakcji komercjalizacyjnej (§ 12 ust. 9-10),
3. „ciała doradczego” do oceny potencjału komercjalizacyjnego w postaci komisji (§ 5 ust. 1a),
4. trybu, w jakim twórca może zwrócić się do Uczelni o przekazanie mu praw do patentu lub prawa ochronnego w przypadku podjęcia przez Uczelnię decyzji o nieubieganiu się o ochronę prawną rozwiązania (§ 8),
5. zasad korzystania z majątku wykorzystywanego do komercjalizacji oraz świadczenia usług naukowo-badawczych¹⁵,
6. obowiązków w zakresie zawierania umów gwarantujących zabezpieczenie praw do własności intelektualnej i poufności, w przypadku wykonywania prac przez zespoły badawcze, w skład których wchodzi osoby niezwiązane stosunkiem pracy (§ 9 ust. 4) a także praca we wszystkich przypadkach prac na zlecenie podmiotów gospodarczych (§ 13 ust. 5 i 7-8).

¹³ W jednym przypadku pracownik naukowy narzekał na brak kompetencji, doświadczenia i znajomości realiów gospodarczych a drugi - na przedłużającą się procedurę.

¹⁴ Czynności niewynikające ze stosunku pracy.

¹⁵ Ponadto opracowano odrębny Regulamin korzystania z infrastruktury badawczej PWr.

(dowód: akta kontroli str. 565, 587, 852-885, 1052-1084)

Stanowisko PWr dotyczące nowych regulacji wynikających z nowelizacji ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym*, przedstawił Kanclerz PWr wskazując, iż w ocenie Uczelni budzą one wiele wątpliwości, tj. m.in.: „[...] Niektóre przepisy ustawy w obszarze zarządzania własnością intelektualną i komercjalizacją wyników badań naukowych budzą [...] nie tylko wątpliwości, ale i zmuszają do polemiki oraz krytyki. Przykładowo należy wymienić takie kwestie jak: 1) Ograniczenie zgodnie z art. 86f ust. 4 prawa, o których mowa w ust. 1 i 2 (tj. prawa do części środków z komercjalizacji) do maksymalnie pięciu lat od dnia uzyskania pierwszych środków, 2) brak zdefiniowania w art. 86f ust. 1 ustawy, co oznacza pojęcie „środki uzyskane z komercjalizacji”, 3) ograniczenie zgodnie z art. 86e ust. 1 do trzech miesięcy czasu na podjęcie przez Uczelnię decyzji o komercjalizacji wyników badań naukowych lub prac rozwojowych oraz o know-how związanego z tymi wynikami [...]”. Ponadto, zdaniem Kanclerza PWr, przedmiotem uregulowań w *Regulaminie korzystania z własności intelektualnej* nie powinny być zapisy, wskazane (wymagane) przez ustawodawcę, a dotyczące: 1) zasad korzystania z majątku uczelni wykorzystywanego do komercjalizacji oraz świadczenia usług naukowo – badawczych, 2) zasad i trybu przekazywania uczelni publicznej przez pracownika, studenta lub doktoranta tej uczelni informacji o wynikach badań naukowych lub prac rozwojowych oraz o know-how związanym z tymi wynikami, informacji o uzyskanych przez pracownika środkach z komercjalizacji oraz zasad i trybu przekazywania przez pracownika przysługujący uczelni publicznej części środków uzyskanych z komercjalizacji.

(dowód: akta kontroli str. 565-585)

Pomoc administracyjno-prawną umożliwiającą ochronę i wykorzystanie własności intelektualnej zapewniały na PWr: Dział Własności Intelektualnej i Informacji Patentowej (w tym rzeczniczy patentowi)¹⁶, Ośrodek Współpracy Nauki z Gospodarką oraz Punkt Kontaktowy ds. Transferu Technologii wchodzące w skład Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej¹⁷, Dział Badań Naukowych¹⁸, Biuro Prawne Organizacyjno-Prawne/Biuro Prawne¹⁹ oraz Wrocławskie Centrum Transferu Technologii (jednostka organizacyjna PWr), zwane dalej WCTT.

(dowód: akta kontroli str. 34-68, 69-112, 113-122, 123-125, 126-128, 226-228, 325-330)

W okresie od 1 października 2011 r. do 30 września 2014 r. PWr zapewniła dostęp do informacji na temat ochrony i zarządzania własnością intelektualną poprzez: a) opublikowanie *Regulaminu korzystania z własności intelektualnej* w intranecie (od 9 lipca 2008 r.), b) spotkania/szkolenia ze społecznością akademicką poświęcone transferowi technologii, a także problematyce ochrony własności intelektualnej (25 szkoleń/spotkań w tym dwa w okresie od 1 października 2011 r. do 31 grudnia 2011 r., trzy w 2012 r., 11 w 2013 r. i dziewięć w okresie do 1 stycznia 2014 r. do 30 września 2014 r.), c) grupowe spotkania z kierownictwem jednostek

¹⁶ Do 31 grudnia 2013 r. stanowiący odrębną jednostkę organizacyjną podległą Prorektorowi ds. Badań Naukowych i Współpracy z Gospodarką a od 1.01.2014 r. wchodzący w skład Ośrodka Współpracy Nauki i Gospodarki w Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej podległym ds. Badań Naukowych i Współpracy z Gospodarką.

¹⁷ Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej, w skład w którego wchodził Ośrodek Współpracy Nauki z Gospodarką oraz Punkt Kontaktowy ds. Transferu Technologii powstał 1 stycznia 2014 r.

¹⁸ Do 31 grudnia 2013 r. stanowiący odrębną jednostkę organizacyjną podległą Prorektorowi ds. Badań Naukowych i Współpracy z Gospodarką, którego pracownicy stali się od 1.01.2014 r. pracownikami Działu Transferu Wiedzy i Informacji w Ośrodku Współpracy Nauki i Gospodarki w Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej podległym ds. Badań Naukowych i Współpracy z Gospodarką.

¹⁹ Od 2 listopada 2009 r. do 6 sierpnia 2013 r. Biuro Organizacyjno-Prawne, od 7 sierpnia 2013 r. Biuro Prawne.

organizacyjnych PWr oraz naukowcami, podczas których identyfikowano interesujące technologie, potencjał naukowy do tworzenia innowacji na zlecenie oraz doradzano w zakresie postępowania z prawami intelektualnymi²⁰ oraz d) specjalistyczne szkolenia w dziedzinie ochrony własności intelektualnej (pięć szkoleń organizowanych przez WCTT, Dział Marketingu i Promocji, Dział Własności Intelektualnej, Dział Organizacyjny i Wydział Mechaniczny).

Ponadto, od 2012 r. WCTT przeprowadziło siedem akcji informacyjno-szkoleniowych w zakresie ochrony i zarządzania własnością intelektualną. Wzięło w nich udział od 31 do 506 naukowców, doktorantów i/lub studentów.

W celu propagowania wiedzy na temat ochrony i zarządzania własnością intelektualną podejmowano również inne inicjatywy: 1) wydawano: kwartalnik High-Tech (od 2000 r. i nadal) oraz bezpłatny poradnik pn. „*Jak zostać kreatywnym przedsiębiorcą*”(marzec 2013 r.), 2) zorganizowano konferencje np. z udziałem Stowarzyszenia Architektów i Izb Architektonicznych nt. etyki zawodowej i ochrony praw autorskich (16-17 grudnia 2013 r.), 3) organizowano kursy, wykłady i seminaria dla studentów i doktorantów.

(dowód: akta kontroli str. 311-323, 324, 422-431)

Uczelnia realizowała również wynikający z rozporządzenia KRK²¹ obowiązek kształcenia w zakresie własności intelektualnej. Studentom oferowano:

1. kursy ogólnouczelniane (wykłady) tj. a) w roku akademickim 2011/2012: „Prawne i etyczne aspekty pracy inżyniera” (w wymiarze 30 godz./semestr), „Prawo własności intelektualnej” (w wymiarze 30 godz./semestr), „Informacja patentowa” (w wymiarze 30 godz./semestr), „Ochrona własności intelektualnej i przemysłowej” (w wymiarze 30 godz./semestr) i „Ochrona własności przemysłowej” (w wymiarze 30 godz./semestr), b) w roku akademickim 2012/2013: „Od wynalazku do patentu” (w wymiarze 15 godz./semestr), „Prawo autorskie” (w wymiarze 15 godz./semestr), „Prawne i etyczne aspekty pracy inżyniera” (w wymiarze 15 lub 30 godz./semestr), „Prawo własności intelektualnej” (w wymiarze 15 lub 30 godz./semestr), „Informacja patentowa” (w wymiarze 30 godz./semestr), „Ochrona własności intelektualnej i przemysłowej” (w wymiarze 30 godz./semestr), „Ochrona własności przemysłowej” (w wymiarze 30 godz./semestr), „Zarządzanie wiedzą chronioną” (w wymiarze 30 godz./semestr)²², „Zarządzanie własnością intelektualną” (w wymiarze 30 godz./semestr), „Ochrona własności intelektualnej” (w wymiarze 15 godz./semestr), c) w roku akademickim 2013/2014: „Prawnoautorska i patentowa ochrona programów komputerowych” (w wymiarze 30 godz./semestr), „Traktatowa ochrona praw autorskich (w wymiarze 30 lub 15 godz./semestr), „Informacja patentowa” (w wymiarze 45 godz./semestr), „Ochrona własności intelektualnej i przemysłowej” (w wymiarze 45 lub 15 godz./semestr), „Ochrona własności przemysłowej” (w wymiarze 45

²⁰ Spotkania o charakterze środowiskowym tzn. z udziałem m.in. przedstawicieli Uczelni, a także innych wrocławskich uczelni w ramach realizowanego wspólnie projektu „Wortal Transferu Wiedzy” odbyły się 19 października 2011 r. i 5 września 2012 r. Mniejsze spotkania dedykowane kierownictwu i pracownikom wydziałów, instytutów i zakładów, podczas których identyfikowano interesujące technologie, potencjał naukowy do tworzenia innowacji na zlecenie oraz doradzano w zakresie postępowania z prawami intelektualnymi miały charakter roboczy i nie prowadzono ich ewidencji. Ich wynikiem było opracowanie 19.149 ofert badawczych dla gospodarki i 52 ofert technologicznych, które były i są promowane za pośrednictwem portalu innowacyjny region (<http://innowacyjnyregion.pl/profile.html>) i <http://innowacyjnyregion.pl/oferty.html>).

²¹ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (Dz.U. Nr 253, poz.1520) zwane dalej KRK.

²² Wykład lub ćwiczenia.

97/2

- godz./semestr), „Zarządzanie wiedzą chronioną” (w wymiarze 45 godz./semestr)²³, „Zarządzanie własnością intelektualną” (w wymiarze 45 godz./semestr), „Ochrona własności intelektualnej” (w wymiarze 15 godz./semestr), „Prawo własności intelektualnej” (w wymiarze 15 godz./semestr).
2. zajęcia (wykłady, seminaria) organizowane przez poszczególne Wydziały PWr (11 z 12 Wydziałów²⁴).

Doktorantom zapewniono natomiast kurs pn. *„Normalizacja oraz elementy prawa technicznego i autorskiego”* (wykład w wymiarze 30 godz./semestr).

(dowód: akta kontroli str. 373-387)

W badanym okresie (w latach akademickich 2011/2012 – 2013/2014) na 15 728 prac dyplomowych i doktorskich 1 163, tj. 7,4%²⁵, realizowane było na zlecenie i/lub przy współpracy z sektorem przedsiębiorstw lub publicznym.

(dowód: akta kontroli str. 331-334)

Uczelnia w badanym okresie wspierała inicjatywy zmierzające do transferu wiedzy i technologii. Działania te realizowały przede wszystkim: Ośrodek Współpracy Nauki z Gospodarką PWr oraz WCTT. I tak, od 2013 r. m.in.:

- 1) utworzono: a) dwujęzyczną, funkcjonalną stronę internetową dedykowaną współpracy nauki z gospodarką oraz b) bazy danych koncentrujące ofertę Uczelni obejmujące różne obszary tematyczne, w tym: ofertę badań, laboratoria, kluczową aparaturę, ekspertów, projekty, wynalazki, zasoby naukowe, produkty, oferty komercjalizacji oraz centra badawcze, c) bazę kontaktów z gospodarką, tj. danych firm i przedsiębiorstw współpracujących z PWr i instytucji zrzeszających podmioty prowadzące działalność gospodarczą lub działające na rzecz przepływu informacji pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorstwami (tj. izby gospodarcze, parki technologiczne, firmy, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- 2) powołano w jednostkach PWr koordynatorów ds. współpracy z gospodarką (12 osób),
- 3) uruchomiono nowy system rejestrowania zgłoszeń współpracy oraz zapytań ofertowych związanych ze współpracą z gospodarką (od 1 października 2014 r.),
- 4) na stronie internetowej Ośrodka Współpracy Nauki z Gospodarką umieszczono wzorniki podstawowych treści umów w języku polskim oraz ich odpowiedniki w języku angielskim,
- 5) uruchomiono projekty mające na celu: a) rozwój współpracy naukowców i przedsiębiorców w zakresie wdrożeń i innowacji (*„Dołnośląski Bon na Innowacje”*) oraz b) opracowanie kompleksowych rozwiązań organizacyjnych opartych na podejściu procesowym, dotyczących transferu technologii rozumianego, jako komercjalizacja wyników prac badawczych (*„Budowa systemu transferu technologii w Politechnice Wrocławskiej”*, w tym projekty pn. *„Pilotażowe wdrożenie części systemu transferu technologii (STT)”* i *„Inkubator innowacyjności”*).

(dowód: akta kontroli str. 335-345)

Podstawowym narzędziem motywującym pracowników do podejmowania inicjatyw zmierzających do transferu wiedzy i technologii był system podziału korzyści

²³ Wykład lub ćwiczenia.

²⁴ Na Wydziale Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii nie prowadzono kursów z zakresu ochrony własności intelektualnej. Studenci mogli skorzystać z oferty ogólnouczelnianej.

²⁵ Dane szacunkowe z uwagi m.in. na brak danych dot. liczby prac dyplomowych, prowadzenie przez PWr statystyk w układzie rocznym (kalendaryzowym) a nie akademickim oraz brak statystyk dot. współpracy studentów i doktorantów z sektorem przedsiębiorstw i publicznym przy tworzeniu prac dyplomowych i doktorskich.

uzyskanych przez Uczelnię z tytułu komercjalizacji praw własności intelektualnej zawarty w *Regulaminie korzystania z własności intelektualnej*. W oparciu o ww. zapisy, twórcy, zarówno pracownicy, jak i osoby niezatrudnione na Uczelni, otrzymywały prawo do dodatkowego wynagrodzenia. Łącznie, w badanym okresie, przeznaczono na ten cel 563 562,12 zł (przy 1 179 564,07 zł wpływów, jakie uzyskala z tego tytułu PWr).

(dowód: akta kontroli str. 209-219, 346-349)

Narzędziem motywującym pracowników do podejmowania inicjatyw zmierzających do transferu wiedzy i technologii było również uwzględnianie osiągnięć wdrożeniowych w trakcie okresowej oceny dorobku naukowego. Oceny takiej dokonano w okresie od 1 listopada 2013 r. do 31 marca 2014 r.²⁶ w oparciu o przyjęty przez Senat PWr w dniu 24 maja 2007 r. (uchwałą nr 275/20/2005-2008) *Regulamin oceny nauczycieli akademickich*²⁷. W załączniku do ww. Regulaminu przyjęto, że ocenie podlegała m.in. działalność naukowa, w tym m.in.: a) aktywność w pozyskiwaniu grantów badawczych i z przemysłu, b) faktyczny i aktywny udział w realizacji grantów naukowych, naukowo - badawczych, wdrożeniowych, c) wdrożenia, patenty, zgłoszenia patentowe, d) aktywność w pozyskiwaniu i realizacji projektów badawczych oraz współpraca naukowo – badawcza z innymi instytucjami.

W okresie od 1 października 2011 r. do 30 września 2014 r. twórcy złożyli 610 wniosków o objęcie ochroną własności intelektualnej. W każdym miesiącu ww. okresu zgłaszano średnio 14 wniosków. W okresie poprzedzającym ocen dorobku naukowego oraz w okresie jej przeprowadzania zgłoszono od 10 (w październiku 2013 r.) do 36 (w lutym 2014 r.) wniosków.

(dowód: akta kontroli str. 350-372, 476-479, 564)

Ustalone
nieprawidłowości

W *Regulaminie korzystania z własności intelektualnej* z dnia 7 lipca 2008 r. nie określono zasad korzystania z majątku Uczelni wykorzystywanego do komercjalizacji oraz świadczenia usług naukowo-badawczych, co było niezgodne z postanowieniami art. 86c ust. 1, pkt 1), lit. d ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym*. W trakcie trwania niniejszej kontroli nieprawidłowość ta została usunięta w dniu 19 marca 2015 r. poprzez uchwalenie przez Senat PWr nowego *Regulaminu zarządzania własnością intelektualną* i *Regulaminu korzystania z infrastruktury badawczej w Politechnice Wrocławskiej*.

(dowód: akta kontroli str. 852-853, 1052-1084)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli, pozytywnie ocenia działalność Uczelni w zakresie wspomaganie naukowców w rozwijaniu wiedzy przydatnej z punktu widzenia komercjalizacji.

²⁶ Ocena obejmowała okres od dnia 1 lutego 2010 r. do 30 września 2013 r. – w odniesieniu do działalności naukowej i organizacyjnej oraz semestr letni roku akademickiego 2009/2010, lata akademickie 2010/2011, 2011/2012 i 2012/2013 w odniesieniu do działalności dydaktycznej (Zarządzenie Wewnętrzne Rektora PWr nr 7/2013 z dnia 29 stycznia 2013 r.). W Zarządzeniu wewnętrznym Rektora PWr nr 32/2014 z dnia 15 kwietnia 2014 r. zaplanowano ocenę w terminie od 2 listopada 2015 r. do 31 marca 2016 r.: 1) w odniesieniu do nauczycieli akademickich posiadających tytułu naukowy profesora zatrudnionego na podstawie mianowania: a) za działalność naukową i organizacyjną - okres od dnia 1 lutego 2010 do 30 września.2015 r., b) za działalność dydaktyczną – semestr letni roku akademickiego 2009/2010, lata akademickie 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013, 2013/2014 oraz 2014/2015; 2) w odniesieniu do pozostałych nauczycieli akademickich: a) za działalność naukową i organizacyjną – okres od dnia 1 października 2013 r. do 30 września 2015 r., b) za działalność dydaktyczną – lata akademickie 2013/2014 oraz 2014/2015.

²⁷ Zmieniany uchwałami Senatu: nr 853/48/2008-2012 z 5 lipca 2012 r., nr 103/5/2012-2016 z 24 stycznia 2013 r. oraz 164/9/2012-2016 z 23 maja 2013 r.

2. Identyfikacja wiedzy wymagającej ochrony, poszukiwanie potencjału komercyjnego projektów oraz ocenianie i selekcja pomysłów/projektów naukowych

Opis stanu faktycznego

Uczelnia w celu ujednoczenia i usystematyzowania wiedzy o zidentyfikowanej własności intelektualnej podlegającej ochronie wprowadziła obowiązek tworzenia następujących rejestrów:

1. „DONA” (aktualnie prowadzony w Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej) – zawierającego raporty, do których tworzenia zobowiązano pracowników prowadzących działalność naukowo-badawczą, a zawierających wyniki ich badań oraz publikacje przesłane przez nich bezpośrednio do wydawców (*Zarządzenie wewnętrzne nr 18/2008 z dnia 28 marca 2008 r. w sprawie dokumentowania i rozpowszechniania wyników badań naukowych pracowników Politechniki Wrocławskiej*). Zgodnie z ww. regulacją raporty sporządzano w następujących seriach: a) seria PRE (preprinty) – zawierająca oryginalne wyniki badań naukowych przeznaczone do opublikowania w czasopiśmie, wydawnictwach zbiorowych lub materiałach konferencyjnych, b) seria SPR (sprawozdania) – zawierająca wyniki prac badawczych i studyjnych wykonanych w ramach grantów, programów europejskich, zleceń dla przemysłu itp. oraz c) seria U (usługowe) – zawierająca prace niemające charakteru naukowego np. ekspertyzy, programy dydaktyczne, zestawienia literatury, przy czym w systemie DONA rejestrowano raporty serii PRE i SPR.
2. Rejestr wynalazków (aktualnie prowadzony w Dziale Własności Intelektualnej i Informacji Patentowej) – zawierający bazę wynalazków i wszystkich spraw związanych z uzyskiwaniem patentów i innych praw wyłącznych (*wprowadzony Regulaminem korzystania z własności intelektualnej z dnia 7 lipca 2008 r.*).
3. Rejestr „członkostwa” Uczelni w towarzystwach/stowarzyszeniach naukowych (prowadzony w Dziale Nauki PWr) – ze wskazaniem jednostki organizacyjnej bezpośrednio zainteresowanej uczestnictwem w towarzystwach / stowarzyszeniach naukowych (*Zarządzenie nr 23/2009 z 21 kwietnia 2009 r. w sprawie obowiązku rejestracji przystąpienia do krajowych i zagranicznych towarzystw/stowarzyszeń naukowych*).
4. Rejestr Biblioteki Elektronicznej (prowadzony w Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej) – zawierający m.in. informacje o dorobku naukowym i artystycznym pracowników, doktorantów i studentów PWr (*Zarządzenie nr 101/2013 w sprawie zmian organizacyjnych w Uczelni*).

(dowód: akta kontroli str. 395-415)

Ponadto, na PWr prowadzone są następujące bazy danych:

- 1) dostępne na stronach internetowych PWr: „OFERTA BADAŃ”, „LABORATORIA”, „KLUCZOWA APARATURA”, „EKSPERCI”, „PROJEKTY”, „WYNALAZKI”, „REPOZYTORIUM WIEDZY”, „NORMY”, „KATALOG PRODUKTÓW”, „OFERTA KOMERCJALIZACJI”, „CENTRA BADAWCZE”, „DONA”;
- 2) wykorzystywane wewnątrz PWr: „KOORDYNATORZY”, „KONSORCJANCI”, „FIRMY”, „ZAPYTANIA OFERTOWE”, „IZBY GOSPODARCZE”, „PARKI TECHNOLOGICZNE”, „MAŁE I ŚREDNIE PRZEDSIĘBIORSTWA”, „KLASTRY”, „KONSORCJA”, „TOWARZYSTWA NAUKOWE”, „REJETR UMÓW”, „REJESTR PROJEKTÓW WYNALAZCZYCH WEWNĘTRZNYCH”.

(dowód: akta kontroli str. 335-345, 416-421)

W badanym okresie funkcjonował również rejestr prowadzonych postępowań (prób

transferu wiedzy) zawierający m.in. następujące informacje o: 1) przedmiocie / tematyce oferty, 2) liczbie rezultatów badawczych w każdym temacie, 3) rodzaju rezultatów pod kątem typu własności intelektualnej, 4) składzie zespołów, 5) wydziale, na którym powstały rezultaty, 6) obecnym etapie komercjalizacji oraz 7) wartościach sprzedaży, licencji lub usług wdrożeniowych.

Dział Własności Intelektualnej i Informacji Patentowej PWr prowadził również wewnętrzny rejestr zawartych umów: licencyjnych, o wspólności prawa oraz cesji (sprzedaży praw).

(dowód: akta kontroli str. 605-606, 607-628)

W okresie od 1 października 2011 r. do 30 września 2014 r. na PWr nie obowiązywały sformalizowane procedury oceny potencjału komercjalizacyjnego, przy czym:

- w okresie od 1 kwietnia 2011 r. do 31 marca 2013 r. WCTT realizowało projekt pn. „Budowa Systemu Transferu Technologii w Politechnice Wrocławskiej”, w ramach którego dokonano analizy rozwiązań organizacyjnych w tym zakresie na kilkunastu prestiżowych europejskich uniwersytetach, przeprowadzono badanie potrzeb pracowników PWr, opracowano model Systemu Transferu Technologii dla PWr, oraz opracowano studium jego wykonalności. W trakcie realizacji powyższego projektu nie realizowano zadań związanych z identyfikacją i oceną ekonomiczną wartościowych rezultatów badawczych;
- w okresie od 1 czerwca 2013 r. do 30 czerwca 2014 r. pilotażowo wdrażano System Transferu Technologii, w ramach którego ocena potencjału komercyjnego ograniczała się do monitoringu prac badawczych, wstępnej oceny i selekcji rezultatów badawczych oraz pogłębionej analizy potencjału komercjalizacyjnego rezultatów badawczych;
- od 1 marca 2014 r. realizowano projekt pn. „Inkubator Innowacyjności”, którego podstawowymi etapami przygotowania rezultatów badawczych do komercjalizacji były: 1) pomoc doradcza na etapie planowania prac badawczych, 2) monitoring prac badawczych, 3) wstępna ocena i selekcja rezultatów badawczych, 4) pogłębiona analiza potencjału komercyjnego rezultatów badawczych, 5) przygotowanie oferty technologicznej, 6) promocja ofert technologicznych poszukiwanie nabywców technologii, 7) prowadzenie negocjacji biznesowych z zainteresowanymi przedsiębiorstwami i ustalenie podstawowych warunków transakcyjnych, 8) przekazanie wynegocjowanych warunków do właściwych komórek administracji PWr odpowiedzialnych za formalne przygotowanie umowy transferu technologii.

(dowód: akta kontroli str. 887-896)

Realizując powyższe projekty i wdrożenia PWr, za pośrednictwem WCTT, zidentyfikowała w badanym okresie własność intelektualną o wysokim potencjale komercjalizacyjnym w postaci 17 innowacyjnych technologii i wynalazków (STT) oraz 46 technologii i wynalazków, 106 rezultatów badawczych²⁸ („Inkubator Innowacyjności”).

(dowód: akta kontroli str. 314-317)

W badanym okresie Uczelnia nie dokonywała okresowych audytów związanych z efektywnością identyfikacji dóbr intelektualnych, zasadności występowania o ich ochronę oraz utrzymywania i skuteczności działań dotyczących komercjalizacji,

²⁸ Patentów, know-how, oprogramowania itp.

mimo że w Strategicznym Planie Audytu do 2014 r.²⁹ zaplanowano działania audytowe w obszarach pn.: 1) „Zarządzanie kapitałem intelektualnym / Działalność naukowo-badawcza” (zadanie pn. „Analiza procesu ewidencjonowania i zarządzania własnością intelektualną Uczelni” w 2012 r.), 2) „Komerccjalizacja i transfer / działalność naukowo-badawcza” (zadanie pn. „Procedury przygotowania oferty usług naukowo-badawczych” w 2013 r.). Powyższe zapisy nie znalazły jednak odzwierciedlenia w planach audytu na poszczególne lata. Jak wskazał audytor PWr³⁰, z uwagi na prowadzone prace nad wdrożeniem systemu komercjalizacji własności intelektualnej, planowanymi zmianami legislacyjnymi oraz przygotowaniem zintegrowanego systemu informatycznego - audyt w tym zakresie został odłożony na lata następne.

(dowód: akta kontroli str. 654-675)

Ustalone
Nieprawidłowości

W działalności Politechniki Wrocławskiej w zakresie identyfikacji wiedzy wymagającej ochrony, poszukiwania potencjału komercyjnego projektów oraz oceniania i selekcjonowania pomysłów/projektów naukowych nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli, pozytywnie ocenia działalność Uczelni w zakresie identyfikacji wiedzy wymagającej ochrony, poszukiwania potencjału komercyjnego projektów oraz oceniania i selekcjonowania pomysłów/projektów naukowych.

3. Działania podejmowane dla ochrony własności intelektualnej

Opis stanu
Faktycznego

Narzędziami zapobiegającymi ryzyku niezgłoszenia przez pracownika własności podlegającej ochronie albo skomercjalizowania wiedzy niechronionej przez Uczelnię były na PWr: 1) zapisany w § 8 ust. 1 *Regulaminu korzystania z własności intelektualnej* obowiązek informowania przełożonego o wytworzeniu pracowniczego rozwiązania innowacyjnego, 2) nadzór służbowy, jaki sprawowali przełożeni pracowników nad pracą podległych zespołów, polegający na śledzeniu zadań i projektów jakie realizowali podwładni, osiąganych przez nich efektów oraz obserwacji w zakresie prowadzonych w laboratoriach eksperymentów, użycia sprzętu specjalistycznego bądź aparatury, 3) wprowadzenie dla pracowników PWr motywacji do zgłaszania do ochrony własności intelektualnej w postaci uwzględniania dorobku naukowego w ramach ocen pracowniczych i systemach awansowych czy zdobywania stopni i tytułu naukowego (co opisano w punkcie 1 niniejszego wystąpienia).

W badanym okresie nie odnotowano na Uczelni przypadków nieuczciwości w zakresie niezgłoszenia przez pracownika własności intelektualnej podlegającej ochronie bądź skomercjalizowania wiedzy niechronionej przez Uczelnię.

(dowód: akta kontroli str. 209-219, 629-634)

W badanym okresie Działowi Własności Intelektualnej i Informacji Patentowej PWr nie były także znane przypadki, by pracownicy działając jako osoby prywatne zgłaszali się do kancelarii patentowych i prawnych o udzielenie pomocy w uzyskaniu na swoją rzecz patentu na rozwiązania, które w istocie były wynikami ich pracy w PWr. Jak wyjaśnił p.o. Kierownika tego Działu, kancelarie w takich przypadkach, tj. wskazania niewłaściwego podmiotu uprawnionego, nie mają podstaw by informować o tym fakcie innych podmiotów niż ich klient i ewentualnie odmówić realizacji jego zlecenia. Zaznaczył także, iż twórca który zamierza zgłosić wynalazek na swoją

²⁹ Sporządzonym 03 stycznia 2011 r.

³⁰ Pismo Kanclerza PWr z dnia 23 stycznia 2015 r.

rzecz (jako osoba prywatna), jeśli jest osobą mającą miejsce zamieszkania na terenie Polski, nie ma obowiązku korzystania z kancelarii patentowych i może dokonać zgłoszenia samodzielnie w Urzędzie Patentowym RP.

(dowód: akta kontroli str. 519-524)

Ryzyko nieprawidłowości w postaci niezgłoszenia przez pracownika własności podlegającej ochronie albo skomercjalizowania wiedzy niechronionej przez Uczelnię było elementem szacowanego na PWr ryzyka pn. „Nieskuteczna polityka zarządzania własnością, brak rejestru własności oraz mało skuteczna ochrona praw autorskich przynależnych Uczelni”. Ryzyko to szacowano od IV kwartału 2012 r. i oceniano w sprawozdaniach kwartalnych w skali przyjętej na Uczelni³¹ jako małe (IV kwartał 2012 r.) oraz średnie (I kwartał 2013 r. – III kwartał 2014 r.).

(dowód: akta kontroli str. 635-653)

W celu uniknięcia naruszenia cudzych praw związanych z wynikami twórczości na PWr przyjęto praktykę tzw. badań niewadliwości prawnej, czyli poddania weryfikacji, czy powstały wynik twórczości nie narusza cudzych praw autorskich, praw własności przemysłowej, dóbr osobistych itp. Powyższe badanie koncentrowało się na analizie dokumentacji zgłoszeniowej i oświadczeń twórców, a także kierowników jednostek co do okoliczności powstania rozwiązania, roli osób wymienionych jako twórców, stanu faktycznego odnośnie prowadzenia badań naukowych na Uczelni oraz dodatkowych informacji. Analizy takiej dokonywali rzecznicy patentowi przed przygotowaniem oficjalnych zgłoszeń do Urzędu Patentowego. Z czynności tej nie sporządzano odrębnej dokumentacji, natomiast pozytywne przejście takich badań było warunkiem przesłania zgłoszenia do Urzędu Patentowego RP.

(dowód: akta kontroli str. 422-425, 1048)

Politechnika Wrocławska chroniąc własność intelektualną poniosła koszty (opłat do Urzędu Patentowego RP) w łącznej wysokości 808 563,35 zł (tj. 58 317 zł w okresie od 1 października 2011 r. do 31 grudnia 2011 r., 284 687,90 zł w 2012 r., 305 800 zł w 2013 r. i 159 758,45 zł od 1 stycznia 2014 r. do 30 września 2014 r.).

(dowód: akta kontroli str. 229)

W okresie od 1 stycznia 2011 r. do 30 września 2014 r. pracownicy PWr złożyli 610 wniosków³² o pomoc organizacyjno-administracyjną w ochronie własności intelektualnej, z czego 594³³ zostało uwzględnionych, tj. podjęto działania zmierzające do zgłoszenia do opatentowania. Na 16 pozostałych wniosków: 12 zostało wycofanych na prośbę twórców a cztery nie zostały uwzględnione z powodu: braku przesłanek do opatentowania (trzy) oraz braku materiału opisującego rozwiązanie (jeden).

(dowód: akta kontroli str. 230-310, 482-483)

Ponadto, w badanym okresie „wygaszono” (tj. nie wniesiono do Urzędu Patentowego RP opłat za ochronę w dalszych latach³⁴) 242 patenty. W pięciu zbadanych

³¹ Określającej pięć poziomów ryzyka: minimalne, małe, średnie, duże, katastrofalne, stanowiących iloczyn wartości prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka (incydentalne, mało prawdopodobne, możliwe, prawdopodobne, prawie pewne) i skutku finansowego jego materializacji (minimalne, małe, średnie, duże, katastrofalne).

³² 137 w 2011 r. (w tym 128 w okresie od 1 stycznia 2011 r. do 30 września 2011 r. i 9 w okresie od 1 października 2011 r. do 31 grudnia 2011 r.), 169 w 2012 r., 156 w 2013 r. i 148 do 30 września 2014 r.

³³ 136 w 2011 r. (w tym 128 w okresie od 1 stycznia 2011 r. do 30 września 2011 r. i 8 w okresie od 1 października 2011 r. do 31 grudnia 2011 r.), 165 w 2012 r., 148 w 2013 r. i 145 do 30 września 2014 r.

³⁴ Opłata za wydanie decyzji Urząd Patentowy RP o opatentowaniu wynalazku obejmuje jego ochronę przez trzy lata.

przypadkach „wygaszenia” patentu, decyzję taką podejmowali bezpośredni przełożeni twórców za wiedzą i zgodą twórców³⁵ (dwa przypadki) lub sami twórcy (trzy przypadki).

(dowód: akta kontroli str. 525-541, 542-563, 588-604)

P.o. Kierownika Działu Własności Intelektualnej i Informacji Patentowej podał, że na PWr nie prowadzono rozeznania czy wiedza, jak i istota wynalazków objętych „wygaszonymi” zastrzeżeniami patentowymi została wykorzystana. Zaznaczył jednak, że ponieważ rozwiązania, które powstają na PWr stanowią specjalistyczne technologie, dedykowane dość wąskiemu segmentowi gospodarki, istnieje wysokie prawdopodobieństwo, iż takie wykorzystanie zostałoby zauważone przez naukowców, co prowadziłoby do działań związanych z rozpoczęciem prac badawczych nad rozwojem wynalazku i opatentowaniu go w nowej formule.

(dowód: akta kontroli str. 519-524)

W badanym okresie Władze Uczelni zawarły 495 umów z podmiotami zewnętrznymi, których przedmiotem mogła być wytworzona własność intelektualna. We wszystkich ww. przypadkach stroną umowy była PWr. Badaniem objęto 15 umów na łączną planowaną wartość (netto) 15 638,6 tys. zł. I tak:

- 1) prawa autorskie wytworzone w ramach realizacji powyższych umów przysługiwały zamawiającym (14 umów) lub w przypadku braku wyraźnego postanowienia o przeniesieniu prawa - zamawiającemu, na podstawie ogólnie obowiązujących przepisów, przysługiwała licencja (1 umowa);
- 2) prawa do potencjalnych patentów będących wynikiem realizacji umowy (prawa własności przemysłowej) przysługiwały wyłącznie zamawiającemu (sześć umów), zamawiającemu i wykonawcy (sześć umów), oraz wyłącznie wykonawcy na podstawie art. 81 ustawy *Prawo własności przemysłowej*³⁶ (trzy umowy).

Jak wyjaśnił p.o. Kierownik Działu Własności Intelektualnej i Informacji Patentowej w przypadku nieokreślenia strony, do której należą prawa do własności przemysłowej zawartej w wynikach pracy badawczej wykonanej na zlecenie, zgodnie z art. 81 ustawy *Prawo własności przemysłowej* należy do wykonawcy, natomiast zamawiający otrzymuje uprawnienie do korzystania z tych efektów (licencja naukowa). Ta regulacja pozwala wykonywać prace badawcze i ułatwia zawieranie umów, jednocześnie chroniąc Uczelnię przed wyzbywaniem się praw.

W zbadanych umowach, będących odrębnymi zleceniami podmiotów zewnętrznych nie zawierano ograniczeń w zakresie wykorzystania aparatury naukowo-badawczej oraz urządzeń Uczelni w zakresie dla realizacji ich przedmiotu.

W przypadku realizacji trzech z 15 badanych umów, dotyczących realizacji zleceń w okresie objętym kontrolą, PWr wykorzystywała aparaturę naukowo-badawczą i/lub urządzenia, które zostały sfinansowane ze źródeł zewnętrznych³⁷. W żadnej z ww. umów na dofinansowanie zakupu aparatury naukowo-badawczej i/lub urządzeń nie zawarto zakazu wykorzystania ww. sprzętu do realizacji usług komercyjnych.

P.o. Kierownik Działu Własności Intelektualnej i Informacji Patentowej wyjaśnił, że

³⁵ Za każdym razem o propozycji „wygaszenia” patentu informowani byli twórcy.

³⁶ W umowach nie określono podziału praw do potencjalnych patentów, tzn. w przypadku tych umów znajdowały zastosowanie ogólnie obowiązujące przepisy ustawy *Prawo własności przemysłowej*.

³⁷ 1. Przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (umowa nr 307/FNITP/119/2007 z dn. 17.09.2007 r.); 2. W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, lata 2004-2006, Priorytet 1 Rozwój przedsiębiorczości i wzrost innowacyjności poprzez wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu Nr WKP_1/1.4.3/2/2005/12/131/320/2006/U z dn. 10.07.2006 r.; 3. W ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, lata 2007-2013, Priorytet 2. Infrastruktura sfery B+R, Działanie 2.1 Rozwój ośrodków o wysokim potencjale badawczym Nr POIG.02.01.00-02-113/08 z dn. 13 maja 2009 r.

Uczelnia przy zawieraniu umów z podmiotami zewnętrznymi dąży do takiego uregulowania praw, który umożliwiałby jej przejęcie praw w całości lub w części, albo zapewnienia sobie możliwości wykorzystania rozwiązań. Jednakże w przypadku prac finansowanych przez podmioty gospodarcze jednostka naukowa staje się swoistym podwykonawcą w zakresie realizacji działań sfery badawczo-rozwojowej takiego przedsiębiorstwa. W takich przypadkach w ocenie Kierownika, zrozumiałe jest oczekiwanie podmiotu, że zlecony fragment prac zostanie wykonany i oddany mu bez wad prawnych i roszczeń osób trzecich, tak by mógł wykorzystać otrzymane wyniki we własnym produkcie. Podstawowymi przyczynami wyrażania przez Uczelnię zgody na przeniesienie praw do własności intelektualnej, zwłaszcza praw patentowych na podmiot były m. in.: (a) możliwość uczestniczenia w interesujących naukowo badaniach, z dostępem do praktycznego pola badawczego, poznania realnie stosowanych technologii czy parku maszynowego; (b) perspektywy dalszej współpracy z danym podmiotem, w tym perspektywy komercyjne; (c) ryzyko utraty zlecenia na rzecz innego podmiotu, który wykona prace badawczo-rozwojowe lub usługowe przy założeniu przeniesienia praw; (d) konieczność posiadania takich praw przez zamawiającego z uwagi na ogłoszone warunki przetargu na wykonanie prac lub umowy łączące zamawiającego z innymi podmiotami, a w szczególności dofinansowania w projektach strukturalnych. Ponadto wyjaśnił, że przekazywanie praw autorskich do utworów, a więc ograniczonych do dokumentów, raportów, ekspertyz, rysunków jest swoistą formą rozliczania z zamawiającym, który *de facto* płaci za wytworzenie przez specjalistów takich materiałów dedykowanych dla niego. Ponieważ prawa autorskie nie chronią istoty technologii, a jedynie formę jej przedstawienia w postaci tekstu czy rysunku, przekazanie takich praw zasadniczo nie jest sprzeczne z interesem gospodarczym Uczelni, gdyż istnieje znikome prawdopodobieństwo, aby taki materiał powstały dla konkretnego klienta mógł być sprzedany komuś innemu albo opublikowany dla zysku.

(dowód: akta kontroli str. 676-795, 519-524, 898-903, 904-994, 995-1140, 1041-1047, 1049-1051)

Uczelnia, zarządzając własnością intelektualną, osiągnęła przychody³⁸ w łącznej kwocie 781 740,83 zł (w tym 290 673,60 zł w okresie od 1 października 2011 r. do 31 grudnia 2011 r., 99 196,30 zł w 2012 r., 321 145,93 zł w 2012 r. oraz 70 725 zł w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 30 września 2014 r.) ponosząc koszty związane z ochroną własności intelektualnej w łącznej kwocie 1 372.957,83 zł (w tym 100 600,01 zł w okresie od 1 października 2011 r. do 31 grudnia 2011 r., 514 522,20 zł w 2012 r., 479 156,94 zł w 2012 r. oraz 278 678,68 zł w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 30 września 2014 r.). Na koszty związane z ochroną własności intelektualnej (w tym ochrony własności przemysłowej) składały się: (a) koszty przeprowadzania badań zdolności ochronnej (m.in. przeprowadzania badań „czystości prawnej”)³⁹ – 564 393,98 zł (w tym 42 282,51 zł w okresie od 1 października 2011 r. do 31 grudnia 2011 r., 229 834,30 zł w 2012 r., 173.356,94 zł

³⁸ Z umów licencyjnych i cesji praw do rozwiązań. Oprócz wymienionych przychodów bezpośrednio związanych z transferem chronionej własności intelektualnej (umowy licencyjne i cesja praw do rozwiązań), PWr wykorzystując chronioną wartość intelektualną uzyskiwała także przychody z tzw. zleceń zewnętrznych (wartość niemożliwa do oszacowania z uwagi brak możliwości wyodrębnienia przychodów związanych wyłącznie z własnością intelektualną, tj. oddzielenia tych przychodów od przychodów związanych bezpośrednio z realizacją usługi).

³⁹ Oprócz kosztów zatrudnionych na umowę o pracę (lub zlecenie) rzeczników patentowych PWr w kosztach przeprowadzenia badań zdolności ochronnej i przygotowania dokumentacji zawarto kwoty związane z wynajmem dwóch kancelarii zewnętrznych (33.210,00 zł, w tym 26.568 zł w 2013 r. oraz 6.642 zł w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 30 września 2014 r.). Umowy nie dotyczyły konkretnych wynalazków, a miały charakter ramowy umożliwiający korzystanie z fachowej pomocy kiedy będzie to potrzebne. Umożliwiała to szybsze opracowanie zgłoszeń patentowych w przypadkach nieregularnego ich splotu i spiętrzenia.

w 2012 r. oraz 118 920,23 zł w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 30 września 2014 r.), (b) opłaty urzędowe – 808 563,85 zł (w tym 58 317,50 zł w okresie od 1 stycznia 2011 r. do 31 grudnia 2011 r., 284 687,90 zł w 2012 r., 305 800,00 zł w 2012 r. oraz 159 758,45 zł w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 30 września 2014 r.). Pwr nie ponosiła w badanym okresie kosztów związanych ze sporami prawnymi, sądowymi i pozasądowymi związanymi z ochroną własności intelektualnej.

(dowód: akta kontroli str. 796-813)

Ustalone
Nieprawidłowości

W działalności Uczelni w zakresie działań podejmowanych dla ochrony własności intelektualnej nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli, pozytywnie ocenia działalność Politechniki Wrocławskiej w zakresie działań podejmowanych dla ochrony własności intelektualnej.

4. Wykorzystanie chronionej wiedzy, w tym transfer technologii z nauki do biznesu

Opis stanu
Faktycznego

Na podstawie ankiet jednostki naukowej, której wzór stanowi załącznik nr 1 do rozporządzenia w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym⁴⁰, które Uczelnia sporządziła w 2013 r. za lata 2009-2012 ustalono, że Uczelnia deklarowała w ww. okresie: 492 uzyskane patenty, 530 zgłoszeń wynalazków, dwa prawa ochronne i prawa z rejestracji, 981 wykorzystanych praw autorskich, cztery wdrożenia wyników badań naukowych i prac rozwojowych przez inne podmioty, oraz 3503 inne efekty praktyczne badań naukowych i prac rozwojowych oraz twórczości artystycznej.

(dowód: akta kontroli str. 814, 897)

Na koniec każdego roku badanego okresu PWr dysponowała od 138 do 186 patentami⁴¹ (151 w 2011 r., 186 w 2012 r., 180 w 2013 r. i 138 w 2014 r.), a od 157 do 191 zgłoszeń patentowych (161 w 2011 r., 191 w 2012 r., 160 w 2013 r. i 157 w 2014 r.) oczekiwało na decyzje Urzędu Patentowego RP. W badanym okresie wykorzystano łącznie 12 patentów (pięć w 2013 r.⁴² i siedem w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 30 września 2014 r.⁴³), oraz osiem oczekujących na decyzję Urzędu Patentowego RP wynalazków (trzy w 2012 r.⁴⁴, cztery w 2013 r.⁴⁵ i jeden w okresie

⁴⁰ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 r. (Dz. U. z 2014 r., poz. 1126).

⁴¹ Uzyskanymi w danych latach.

⁴² 1. urządzenie przystawne dla wózków inwalidzkich, zwłaszcza dla standardowych wózków składanych – licencja (Pat.210670), 2. kasetka z ostrzem do samoczynnego wykonywania fazek – licencja (Pat.213331), 3. ostrze do samoczynnego wykonywania fazek – licencja (Pat.213332), 4. materiał hybrydowy na elementy ślizgowe i sposób jego wytwarzania – licencja (Pat.211489), 5. sposób i układ pośredniego pomiaru prądu stałego – licencja (Pat.215536).

⁴³ 1. urządzenie do krystalizacji związków organicznych ze stopów – licencja (Pat. 210925), 2. urządzenie do krystalizacji związków organicznych ze stopów – licencja (Pat. 189765), 3. sposób wysokotemperaturowej krystalizacji i urządzenie do wysokotemperaturowej krystalizacji – licencja (Pat. 201612), 4. sposób wysokotemperaturowej krystalizacji i urządzenie do wysokotemperaturowej krystalizacji – licencja (Pat.201611), 5. filtr do rozdzielu zawiesiny krystalicznej – licencja (Pat. 203026), 6. sposób badania kolonii hodowanych na podłożach stałych i układ optyczny do badania kolonii bakterii hodowanych na podłożach stałych – cesja praw (P.395007), 7. sposób pomiaru liczebności słabo przezroczystych lub nieprzezroczystych optycznie obiektów w optycznym układzie odwzorującym – cesja praw (P.395120).

⁴⁴ 1. sposób nanoszenia warstw w wielotargetowym układzie rozpylania magnetronowego – cesja praw (P.396389), 2. sposób syntezy nanocząstek złota – licencja (P.395976), 3. sposób syntezy nanocząstek srebra – licencja (P.395979).

⁴⁵ 1. kompozycja farmaceutyczna oraz jej zastosowanie do kontroli poziomu glukozy w organizmie ludzkim – cesja praw (P.393594), 2. sposób i urządzenie do heterodynowego pomiaru natężenia pola elektrostatycznego – licencja (P.395076), 3. układ do kalibracji nawigowanej głowicy ultrasonograficznej do obrazowania przestrzennego – licencja (P. 395076), 4. Wiertło koronowe do wykonywania odwiertów w betonie (P.398785).

od 1 stycznia 2014 r. do 30 września 2014 r.⁴⁶). Komercjalizacja wynalazków w ww. przypadkach możliwa była m.in. poprzez ich promowanie (w tym: przez pracowników Uczelni, przy realizacji zleceń dla podmiotów zewnętrznych, stażach i innych formach współpracy, na targach wynalazczości, portalu wynalazki.pwr.wroc.pl⁴⁷ oraz w kontaktach z biznesem) i wykorzystanie spółek typu spin-off/spin-out.

(dowód: akta kontroli str. 842-845)

Kanclerz PWr odnosząc się do barier w zakresie skutecznego wykorzystania w praktyce wiedzy powstałej na uczelni stwierdził, że istnieją pewne uwarunkowania mogące utrudniać ten proces, tzn.:

- częste zmiany przepisów prawa: (a) wymuszających na uczelniach modyfikowanie i dostosowywanie systemów transferu technologii i wiedzy do nowych uwarunkowań, (b) nieuwzględniających już istniejących realiów organizacyjnych i prawnych, (c) „usztyniających” i biurokratyzujących proces komercjalizacji;
- brak uregulowań dotyczących: (a) korzyści wynalazcy z komercjalizacji, (b) wystarczających rozwiązań, co do spraw własności (niejednoznaczne przypisanie praw majątkowych do wynalazku, szczególnie w przypadku studentów i doktorantów);
- zwiększone ryzyko negatywnej dla uczelni oceny zasadności wydatkowania środków publicznych;
- brak systemowych rozwiązań związanych z ciągłym (wieloletnim) współfinansowaniem przez państwo systemów transferu technologii uczelni wyższych;
- brak zainteresowania i wiedzy pracowników uczelni w zakresie możliwości opatentowania odkryć, w tym wiedzy o procedurach obowiązujących na uczelniach umożliwiających transfer wynalazków do przemysłu;
- obawa pracowników związana z ryzykiem tworzenia spółek typu spin-off;
- zbyt późne zainteresowanie badacza komercyjnym wykorzystaniem wynalazku lub zbyt późne zaangażowanie się podmiotu gospodarczego w cyklu badawczo-rozwojowym.

(dowód: akta kontroli str. 846-849)

W badanym okresie audyt wewnętrzny Uczelni nie prowadził analiz skuteczności ustalonych procedur, ewaluacji podejmowanych działań pod kątem ich skuteczności i adekwatności do stwierdzonych zagrożeń. Ryzyko związane z własnością intelektualną oceniane było na poziomie średnim. Działania w zakresie doskonalenia systemu zarządzania własnością intelektualną polegały przede wszystkim na pracach związanych z zaprojektowaniem procesu i procedury postępowania w związku z nowelizacją ustawy o szkolnictwie wyższym, która weszła w życie 1 października 2014 r. Dział Własności Intelektualnej opracował modelowy schemat wymagań odnośnie procesów, związanych z zabezpieczeniem i ustaleniem praw do własności intelektualnej, jako trzon budowy nowego aktu w postaci *Regulaminu korzystania z własności intelektualnej*.

(dowód: akta kontroli str. 850-851)

Ustalone
Nieprawidłowości

W działalności Uczelni w zakresie wykorzystania chronionej wiedzy, w tym transferu technologii z nauki do biznesu nie stwierdzono nieprawidłowości.

⁴⁶ 1. sposób wytwarzania miniaturowego reaktora do prowadzenia łańcuchowej reakcji polimerazy i miniaturowy reaktor do prowadzenia łańcuchowej reakcji polimerazy – cesja praw (P.398327).

⁴⁷ Opisane w punkcie 2 niniejszego wystąpienia.

G.F.M.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Uczelni w zakresie wykorzystania chronionej wiedzy, w tym transferu technologii z nauki do biznesu.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

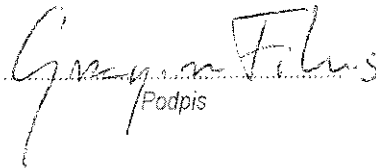
Prawo zgłoszenia
Zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

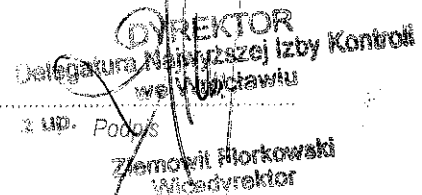
Zgodnie z art. 54 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o *Najwyższej Izbie Kontroli*⁴⁸, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK we Wrocławiu.

Wrocław, dnia 27 marca 2015 r.

Kontroler:
Grzegorz Fikus
Mł. inspektor k.p.

Podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura we Wrocławiu

DIREKTOR
Delegatura Najwyższej Izby Kontroli
we Wrocławiu
Z. H. Podpis
Ziemowit Horkowski
Wicedyrektor

⁴⁸ Dz.U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.

